

MAANKÄYTTÖ JULKAISEE TÄMÄN VUODEN KUSSAKIN NUMEROSSA 1–2 MAANMITTAUSALAN VAIKUTTAJAN ARVIOITA ALAN NYKYNÄKYMISTÄ SEKÄ TULEVASTA KEHITYKSESTÄ. HAASTATTELUSARJA LIITTYY SAMALLA SUOMEN MAANMITTAUSINSINÖÖRIEN LIITON MIL:N 110-VUOTISJUHLAVUOTEEN. SARJAN ALOITTI HELSINGIN KAUPUNGINGEODEETTI JÜRGEN GRÖNFORS (MAANKÄYTTÖ 1/2000). TOISENA HAASTATELTAVANA ON MAANMITTAUSLAITOKSEN PÄÄJOHTAJA JARMO RATIA, JOKA EDUSTAA SARJASSA ALAN KANNALTA TÄRKEÄÄ VALTIOSEKTORIA, SILLÄ MAANMITTAUSLAITOS ON YHÄ EDELLEEN MAANMITTAREIDEN TÄRKEIN TYÖLLISTÄJÄ.

Pääjohtaja Jarmo Ratia:

”MAANMITTAUSLAITOS SÄILYY MAANMITTAUSVÄEN TÄRKEIMPÄNÄ TYÖPAIKKANA”

MAANMITTARIN POJASTA PÄÄJOHTAJAKSI

Pääjohtaja Jarmo Ratialla on pitkä suhde ja tausta maanmittarin ammattiin, vaikka hän onkin itse juristi. Kaikki kesät kuluvat maastossa mittanauhan kanssa kulkiessa, onhan hänen isänsä maanmittari – yli-insinööri **Yrjö Ratia** jäi eläkkeelle Keski-Suomen läänin läänimaanmittausinsinöörin virasta. Jarmo Ratialla oli kokemusta Maanmittauslaitoksessa työskentelystä pariinkin eri otteeseen ennen pääjohtaja-kauttaan. Hänet oli merkitty virallisesti maanmittauslaitoksen kirjoihin jo kesällä 1963 nuoremaksi maanmittausharjoittelijaksi. Yliopiston jälkeen ensimmäinen työpaikka oli, kuinka ollakaan, samoin maanmittauslaitos, jossa hän toimi mm. kollegion sihteerinä. Asessori **Aminoff** oli tällöin todennut, että ”pitäisiköhän meidän siirtää tämä kollegiosihteerin pois tuolta harjoittelijaluettelosta.”

Ratia työskenteli hallinnollisessa toimistossa noin pari vuotta, mutta sen jälkeen tehtävät veivät muuhun valtionhallintoon, mm. maa- ja metsätalousministeriön sekä vesi- ja ympäristöhallitukseen, kunnes hänet nimitettiin Maanmittauslaitoksen pääjohtajaksi vuonna 1991. Pienenä erikoisuutena Ratian työuralla ovat olleet ministerien ”pätkäviransijaisuudet”: vuosien 1990 ja 1991 taitteessa vesi- ja ympäristöhallituksen pääjohtajan viran hoitaminen 7 kuukauden ajan, kun viran haltija **Kaj Bärlund** toimi ympäristöministerinä ja maa- ja metsätalousministeriön kansliapäällikön viran hoitaminen niin ikään 7 kuukauden ajan viime vuoden lopussa ja tämän vuoden alussa, kun viran haltija **Kalevi Hemilä** toimi maa- ja metsätalousministerinä.

Jarmo Ratia ei näe ongelmia kunta-valtio-suhteessa maanmittausalalla. Maanmittauslaitoksella ei hänen mukaansa ole tarvetta oman reviirinsä laajentamiseen. Ratian mukaan valtion ja kunnan väliset reviirirajat eivät ole oleellisia, vaan kysymys on yleensä julkisen sektorin roolista maanmittausalalla, olkoonpa toimija kumpi tahansa.

LIKELAITOSTAMINEN EI OLE TARPEELLISTA

Kun pääjohtaja Jarmo Ratiaa pyytää arvioimaan sitä, miten hänen vuonna 1991 asettamansa ennustukset ja toiveet ovat toteutuneet, hän nostaa ensimmäisenä esille keskustelun Maanmittauslaitoksen liikelaitostamisesta.

Vuosikymmenen alussa hän oli kovasti liikelaitostamisen kannalla ja uskoi sen tapahtuvan lähivuosina. Tämän suuntaista kehitystä onkin jossain määrin tapahtunut muussa valtionhallinnossa. Maanmittauslaitoksen kohdalla näin ei kuitenkaan ole käynyt, vaan se on edelleen virasto.

Sen sijaan Maanmittauslaitoksesta on muodostettu nettobudjetoitu virasto, mikä on Ratian mukaan puoliksi sama asia. Maanmittauslaitoksella on tulorahoitukseen liittyvä riski, mikä edellyttää sitä, että sen on toimittava hyvin yritysmäisesti, jotta kyseinen riski ei laukeaisi.

Lähes yhdeksän vuoden pääjohtajakauden jälkeen Ratia ei enää pidä liikelaitostamista minään ratkaisuna niillä tehtävillä, jotka Maanmittauslaitoksella nykyisin on. Perustelut ovat ennallaan eli maanmittaustoiminta on edelleenkin toimituspuolella osittain oikeuden jakamista. Tähän liittyvän oikeusketjun liikelaitostaminen ei ole mahdollista muuttamatta toiminnan perusteita.

Karttapuolella Maanmittauslaitos taas on perustiedon tuottaja, mikä tietävästi ei missään ole onnistunut tulorahoituksella, vaan siihen vaaditaan aina budjettirahoitusta, toteaa Ratia.

Yhteenvetona Ratia toteaa, että Maanmittauslaitoksen perusasetelma nykymuodossaan on toimiva eikä liikelaitostamiseen ole tarvetta, ellei sitten toiminnan lähtökohtia muuteta perusteita myöten.

Maanmittauslaitoksen rooli on ns. ”kolmannen miehen rooli”. Liikelaitoksesta se ei olisi mahdollista.

YKSITYISTÄMINEN EI AJANKOHTAISTA SUOMESSA

Ratian mukaan liikelaitostaminen ei olisi liioin vastaus kilpailun vapauttamiseen. Jos lähdetään yksityistämisen ja liikelaitostamislinjalle, niin kilpailun aikaansaaminen on merkittävämpi tekijä. Maanmittauslaitos olisi myös liikelaitoksena tietyllä tavalla monopoliasemassa toimitustuotannossa. Liikelaitoksena se olisi monopoli yhteiskunnallisen kontrollin ulkopuolella.

Koko toimitustuotannon yksityistäminen ei Ratian mielestä ole mahdollista, koska mukana on paljon toimituslajeja, jotka eivät sovellu yksityistettäväksi, kuten lunastustoimitukset ja yleistietoimitukset, joissa määritetään paljon korvauksia. Jos vapaan kilpailun tielle lähdettäisiin, tulisi se pystyä toteuttamaan niin, ettei valtion monopoli muutu yksityiseksi monopoliksi, jossa yhdistykset säätelisivät hinnoittelua.

KUNTA-VALTIO-SUHDE KOHDALLAAN

Jarmo Ratia ei näe ongelmia kunta-valtio-suhteessa maanmittausalalla. Maanmittauslaitoksella ei hänen mukaansa ole tarvetta oman reviirinsä laajentamiseen. Ratian mukaan valtion ja kunnan väliset reviirirajat eivät ole oleellisia, vaan kysymys on yleensä julkisen sektorin roolista maanmittausalalla, olkooppa toimijakumpi tahansa.

Ratiana hieman harmittaa Maanmittauslaitoksen ja kuntien välillä oleva eräänlainen skisma, jolle hän ei näe perusteita. Käytännössä yhteistyö kuntien kanssa toimii hyvin ja laitos vastaa sopimusperusteisesti useissa tapauksissa kuntien rekisterivastuusta. Myös vuoden vaihteen lainsäädännön muutoksista on yhteistyössä kuntien kanssa selvitty hyvin.

Valtakunnallisen kiinteistötietojärjestelmän aikaansaamista Ratia pitää lähivuosien keskeisenä tavoitteena kuntien ja mittalaitoksen välillä. Rekistereistä hän toteaa, että valtakunnallisia tietopalveluja varten tarvitaan valtakunnalliset tietorekisterit. Kunnat tarvitsevat epäilemättä omaa hallintoaan varten kunnan alueen kattavia sisäisiä rekistereitä, mutta jos asiaa tarkastellaan kuntalaisten kannalta, tarpeet ovat erilaiset. Varsinkin pää-

kaupunkiseudulla kuntalaisten tietotarpeet ovat kuntarajat ylittäviä valtakunnallisia tai vähintäänkin seudullisia tarpeita. Näihin kuntalaisten tarpeisiin etsitään vastausta kuntien ja mittalaitoksen yhteistyönä.

ORGANISAATIOON EI ENÄÄ MUUTOKSIA

Maanmittauslaitoksen organisaatiouudistus oli esillä jo Jarmo Ratian tullessa taloon. Yhdeksän vuoden aikana laitoksen organisaatio on uudistettu pariinkin otteeseen. Ratian mukaan organisaatiouudistus on nyt aika pitkälle siinä mallissa, missä sen nykyisillä toimintaedellytyksillä ja toimintaa ohjaavan lainsäädännön alaisena tulee olla.

Toimipisteverkossa tavoitteena ovat täyden palvelun toimipisteet. Organisa-

Asiakkaiden asiointitarve maanmittauslaitoksen toiminnassa on vähentynyt sen jälkeen kun tavanomaiset lohkomoitukset käynnistyvät suoraan myönnetyn lainhuudon perusteella. Maakaaren voimaantulon jälkeen noin 75 % toimituksista käynnistyy viran puolesta. Jatkossa verkkomyynnin merkitys kasvaa entisestään ja samalla ollaan matkalla kohti yhden ”virtuaalisen maanmittauslaitoksen” mallia.

torista toimipisteverkkoa käydään vielä palvelupisteiden osalta läpi, mutta siltäkin osin aletaan olla loppusuoralla. 1990-luvun alun 50 toimipisteestä on tullut 13 maanmittauslaitokseen. Tällä hetkellä esillä on enää joidenkin sivutoimipisteiden kohtalo, mm. parhaillaan Pirkanmaan-Satakunnan alueella.

Sivutoimipisteitä joudutaan arvioimaan palvelutason, toimituskäytännön sekä tehokkuuden kannalta. Asiakkaiden asiointitarve maanmittauslaitoksen on

vähentynyt sen jälkeen, kun tavanomaiset lohkomoitukset käynnistyvät suoraan myönnetyn lainhuudon perusteella. Maakaaren voimaantulon jälkeen noin 75 % toimituksista käynnistyy viran puolesta. Jatkossa verkkomyynnin merkitys kasvaa entisestään ja samalla ollaan matkalla kohti yhden ”virtuaalisen maanmittauslaitoksen” mallia.

Organisaatiouudistuksen merkittävimäksi saavutukseksi Ratia nostaa prosesseihin perustuvan tiimityöskentelyyn siirtymisen. Hän korostaa tässä henkilöstön positiivista asennetta uuden oppimiseen, vaikka toteaa, että uuden toimintakulttuurin sisäänajo vaatii aina useita vuosia.

MAANMITTAUSLAITOS ON EDELLEEN MAANMITTAUSALAN TÄRKEIN TYÖNANTAJA

Maanmittauslaitoksen henkilöstön määrä on vähentynyt koko 1990-luvun. Vaikka kokonaisvähennys on varsin suuri, ei irtisanomisiin ole juurikaan pääjohtaja Ratian mukaan tarvinnut turvautua.

On luonnollista, että JAKO-järjestelmän tyyppisen järjestelmän käyttöönotto näkyy etenkin toimitusvalmistelijoiden ja avustavan henkilöstön määrässä. JAKOn käyttöönottoa Ratia kuvaa merkittävimäksi yksittäiseksi päätökseksi pääjohtajakaudellaan. Tulokset järjestelmän käyttöönotosta ovat jo nähtävissä ja mm. vastikään valmistuneen selvityksen mukaan on saavutettu jo huomattavia säästöjä toimitustuotannossa. JAKO on johtanut laitoksen tietojärjestelmien ja laitealustojen yhdenmukaistamiseen. Päätös kartantuoannon integroinnista JAKO-järjestelmään on mahdollistanut Maanmittauslaitoksen iskulauseen ”Tietoa maasta” muuttumisen konkreettiseen tasolle. Laitos tuottaa tietoa; asiakkaan kannalta on toisarvoista, syntyykö tieto toimitustuotannon vai maastotiedon keruun yhteydessä.

JAKO:n käyttöönotto on siten mullistanut koko vanhan ajattelutavan ”kiinteistöasioista ja kartta-asioista”. Tämä on merkittävin strateginen muutos laitoksen ajattelutavassa 1990-luvulla.

Ratia toteaa, että henkilöstön määrän vähenemisessä alkaa hämmöttää takaraja. Jo nyt Maanmittauslaitos on rekrytoinut uutta henkilöstöä. Ratian mukaan Maanmittauslaitos on myös tulevaisuudessa maanmittausalan tärkein työnantaja, mikä mm. opiskelijoiden kannattaa muistaa.

Jarmo Ratian pääjohtajakauden positiivisin kokemus on Maanmittauslaitoksen ammatillisesti pätevä ja erittäin motivoitunut henkilöstö sekä sen sitoutuminen laitoksen toimintaan.

Hän on hieman huolissaan siitä, miten uutta työvoimaa on tarjolla 5–10 vuoden kuluessa, kun suuret ikäluokat Maanmittauslaitoksessakin tulevat eläkeikään. Hän arvioi tällöin tarvittavan pikemminkin satoja kuin kymmeniä uusia työntekijöitä.

ITSEKANNATTAVAA TOIMINTAA KILPAILUKYKYISESTI

Pääjohtaja Ratia muistuttaa, että hän peräänkuulutti jo yhdeksän vuotta sitten tarvetta laitoksen tulojen lisäämiseksi sekä sitä, että maanmittausmaksu pitää saada katteelliseksi. Nämä molemmat tavoitteet ovat nyt toteutuneet. Maanmittausmaksu kattaa nyt kaikki kustannukset. Tulokehitys on viime aikoina osin kiinteistökaupan vilkkautta ansiosta ollut erittäin myönteistä.

Maanmittausmaksujen tasosta Ratia toteaa, että Suomen toimitushinnat ovat vähintään kilpailukykyisiä kansainvälisellä tasolla ja ovat pohjoismaiden halvimmat. Samalla hän toteaa Maanmittauslaitoksen kustannustehokkuuden kestävän hyvin kilpailun kuntien taksojen kanssa. Tosin hän varoo tekemästä suorilla vertailuilla sen paremmin kotimaassa kuin kansainvälisestikään, sillä maksuihin ja taksoihin sisältyy hyvin erilaisia kustannuseriä. Esimerkiksi lainhuuto- ja leimaverojen käsittely poikkeaa hyvin paljon eri maiden välillä.

Toukokuun alussa 2000 maanmittausmaksuihin on tulossa tarkistuksia ensimmäisen kerran sitten vuoden 1994. Tavallisen lohkomisen hinta nousee tällöin 3 300 markasta 4 000 markkaan.

TOIMITUSAIKOJEN MERKITYS MUUTTUNUT

Maanmittaustoimitusten läpimenoaikoja on jatkuvasti lyhennetty. Tavoiteaika tavallisella lohkomisella on 6 kuukautta. Vuonna 1999 toimituksissa oli jopa ruuhkaa, olihan toimitusten kysyntä kaikkien aikojen toiseksi suurin ennätysvuoden 1989 jälkeen. Ruuhkan purkamiseksi on Maanmittauslaitokseen otettu tilapäistä uutta työvoimaa.

Vaikka toimitusaikojen lyheneminen ei enää ole siinä määrin asiakkaiden intressissä kuin ennen, koska määräalojen lainhuudatuksen jälkeen kiinnitykset on mahdollista saada ennen lohkomista, on kysymyksessä kuitenkin toiminta, joka sitoo pääomaa ja on sen vuoksi suoritettava joutuisasti. Myös kiinteistöjärjestelmän selkeys vaatii mahdollisimman reaaliaikaista toimintaa.

MAASTOKARTTOJA TARVITAAN TULEVAISUUDESSAKIN

Pääjohtaja Ratia toteaa, että kartantuo- tinto on elänyt rajua muutosta viime vuosina. Hän ei kuitenkaan ole valmis allekirjoittamaan ennustetta, että uudet tarkaresoluutioiset satelliittikuvat merkitsi-

sivät loppua karttalaitoksille.

Ratia ennakoi, että satelliittikuvat eivät tule täyttämään tiedonkeruun tarpeita 20 vuodentakaan kuluessa, vaan että digitaalisilla ilmakuvilla tulee olemaan edelleen keskeinen merkitys.

Maanmittauslaitoksen maastokarttojen kohdemalli on määritelty silmällä pitäen ammattikäyttäjää, jotka tarvitsevat digitaalisia aineistoja. Laitos tuottaa perustietoa, jonka päälle erityistiedon tarvitsijat voivat tuottaa omia teemojaan. Maanmittauslaitoksen karttatuotannolle suurin haaste on kasvava sijaintitarkkuuden vaatimus ja siirtyminen ns. B-laadusta A-laatuun.

Tietoaineistojen hinnoittelusta Ratia toteaa, että kustannuksia pitäisi saada koottua niin, että myös tiedon ylläpidosta pystytään vastaamaan. Ei ole vaikea koota aineistoa kertaalleen, sen sijaan ajantasaistus on ongelma. Kansainvälinen kehitys näyttää johtavan hinnoittelussa lähemmäksi irrottamiskustannuksia, mikä merkitsisi hintojen osittaista halpene- mista. Perimmiltään kysymys on kuitenkin poliittinen: jos käyttäjän ei tarvitse maksaa, rahoitus on löydettävä veronmaksajan kukkarosta.

KANSAINVÄLINEN TOIMINTA ASiantuntijatasolla

Pääjohtaja Ratia on toiminut YK:n Euroopan talouskomission UNECE:n selvitysmiehenä maan hallintaan liittyvissä

kysymyksissä Kosovossa. Raportti alueen maanomistusolojen ja katasteriolojen kehittämisestä on valmistumassa kevään aikana. Ratia toteaa kaipaavansa koordinoitua eri kansainvälisten toimijoiden välille kriisialueilla. Ratia toteaa, että omassa työryhmäraportissaan, jonka laatimisessa yli-insinööri **Matti Vahala** on keskeisesti avustanut, hän tulee korostamaan tietoyhteiskunnan edellyttämää visiota maahan liittyvissä asioissa 10–20 vuoden aikavälillä. Tämä tarkoittaa hänen mukaansa mm. yhtenäisen rekisterijärjestelmän kehittämisen tärkeyttä ja sitä, että eri rekistereiden tulee pystyä keskustelemaan keskenään. Käytännön toimenpiteet jäävät paljolti alueella toimiville muille tahoille, joiden taloudelliset resurssit konkreettisiin toimenpiteisiin ovat paremmat kuin UNECE:llä. Ratia toivoo, että välittömiä maanhallintaan liittyviä toimenpiteitä toteutettaessa pidettäisiin mielessä myös visio 10–20 vuoden päässä olevasta tavoitetilasta.

Maanmittauslaitoksen kansainvälisestä politiikasta Ratia toteaa, ettei siihen ole odotettavissa muutoksia. Laitos ei pyri jatkossakaan toteuttamaan itsenäisesti omia projekteja. Maanmittauslaitos on kuitenkin valmis toimimaan yhteistyössä suomalaisten konsulttien kanssa projektien valvojana sekä asiantuntija-apuna. Mm. laitoksen henkilöstöä on käytetty kansainvälisissä projekteissa.

HENKILÖSTÖ SUURIN POSITIIVINEN YLLÄTYS

Kun Jarmo Ratiaa pyytää listaamaan tärkeimpiä myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia pääjohtajakaudeltaan, hän nostaa empimättä positiivisimmaksi kokemukseksi Maanmittauslaitoksen ammatillisesti pätevän ja erittäin motivoituneen henkilöstön sekä sen sitoutumisen laitoksen toimintaan.

Kielteisiä kokemuksia on matkan varrella kertynyt varsin vähän. Pienen tivaamisen jälkeen Ratia toteaa, että kielteisimmät kokemukset eivät liity suoraan Maanmittauslaitokseen vaan laitoksen nettobudjetointiin. Valittavasti valtiovarainministeriössä ei nettobudjetointia ole kehitetty niin kuin muissa maissa, joissa on vastaava järjestelmä, kuten vaikkapa Tanskassa tai jopa Ruotsissa.

Nettobudjetoinnin ongelma kulminoitui erityisesti silloin, kun JAKO-järjestelmä otettiin käyttöön 1998. Laitoksella ei ollut minikäänlaisia tuloksentasausmahdollisuuksia vuoden lopussa vaan tulot oli saatava kasaan keinolla millä hyvänsä.

MAANMITTAUSLAITOS – 2000-LUVUN TIETOA MAASTA

Maanmittauslaitos tuottaa ja tarjoaa tietoa ja palveluita kiinteistöistä, maasta ja ympäristöstä kansalaisten ja yhteiskunnan käyttöön. Maanmittauslaitos muodostuu 13 maanmittaustoimistosta, viidestä valtakunnallisesta tuotanto- ja palveluyksiköstä sekä suppeasta keskushallinnosta. Toimipisteitä on yhteensä 42. Henkilökuntaa Maanmittauslaitoksessa on 1 965, joista yli 80 % työskentelee maanmittaustoimistoissa. Maanmittauslaitos kuuluu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan. Toiminta rahoitetaan asiakkailta saatavin tuloin sekä valtion budjettivaroin.

Maanmittauslaitoksen budjetti oli viime vuonna 480 milj. mk, josta asiakkailta saatavilla tuloilla katettiin

241,7 milj. mk. Maanmittaustoimituksia tuli viime vuonna vireille ennätysmäärä 29 000 ja toimituksista saatava tulo kasvoi 180 milj. markkaan.

Toimitustuotannon, kiinteistöjen rekisteröinnin ja tietopalvelun käyt-

tämä JAKO-tietojärjestelmä on ollut käytössä kevästä 1998 lähtien.

Maastotietokannan siirtäminen JAKO-järjestelmään aloitettiin viime vuonna. Tavoitteena on yhtenäinen tietokanta Maanmittauslaitoksen

tuottamien kiinteistö- ja maastotietojen osalta. Maastotietokanta valmistuu Ylä-Lappia lukuun ottamatta vuoden 2001 aikana.

Kartta- että kiinteistötietojen kysynnän kasvu verkkopalveluina yli kaksinkertaistui viime vuonna edelliseen vuoteen verrattuna. Kansalaisen Karttapaikalle (www.kartta.nls.fi) on tähän mennessä tehty 12 miljoonaa hakua.

Maanmittauslaitoksen kansainvälinen yhteistyö on vilkasta. Sitä tehdään perinteisen pohjoismaisen yhteistyön lisäksi Euroopassa ja Aasiassa sekä lähialueyhteistyönä Baltian maissa ja Venäjällä.

Vuosi	TULOT milj.mk	MENOT milj.mk
1993	215,5	444,3
1994	216,8	458,5
1995	241,4	460,3
1996	243,9	473,4
1997	241,4	473,9
1998	198,6	459
1999	241,7	480

Tulot ja menot vuosina 1993–1999.

Koulutustaso	Henkilöiden määrä %
Yleissivistävä koulutus	27
Alempi keskiaste	29
Ylempi keskiaste	22
Korkea-aste	21
Tutkijakoulutus	1

Henkilöstö koulutustasoin 1999.

Vuosi	Työntekijöitä
1989	2 463
1990	2 410
1991	2 310
1992	2 270
1993	2 144
1994	2 106
1995	2 062
1996	2 039
1997	2 022
1998	1 976
1999	1 937

Henkilöstömäärän muutos 1989–1999.